

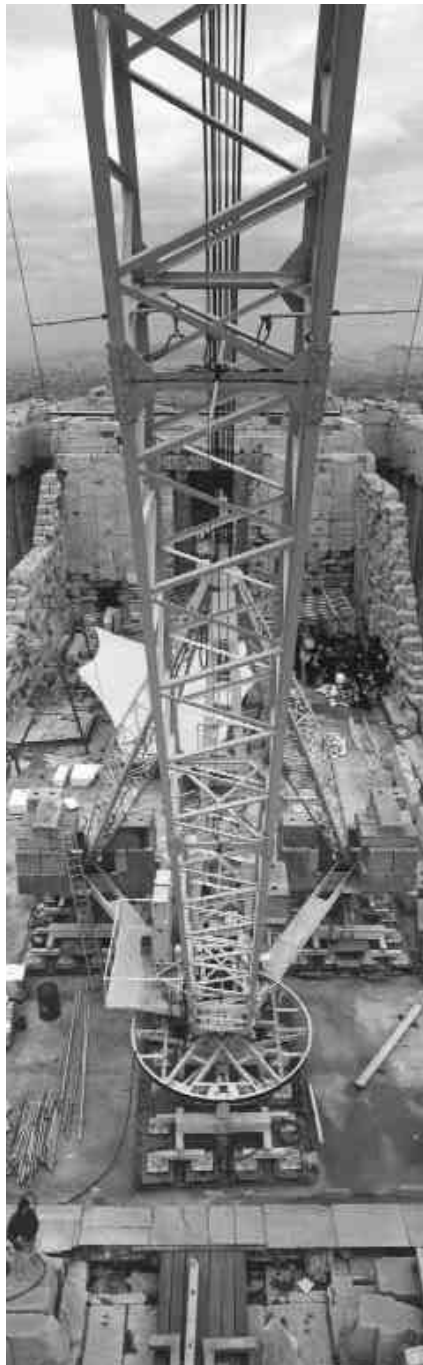
25 χρόνια αναστηλωτικές εργασίες στην Ακρόπολη

Στην αυγή του νέου αιώνα, μετά τη συγκρότηση της Υπηρεσίας Συντήρησης των Μνημείων της Ακρόπολης (ΥΣΜΑ), αρχίζει μια νέα φάση στις αναστηλωτικές εργασίες στην Ακρόπολη. Το νέο αυτό ξεκίνημα των έργων κρίθηκε σκόπιμο να συνοδευτεί από μία περιοδική ενημερωτική έκδοση.

Οι Ενημερωτικές Ειδήσεις από την αναστήλωση των μνημείων της Ακρόπολης απευθύνονται σε όλους. Στο πλατύ κοινό που ενδιαφέρεται για το τι γίνεται πάνω στην Ακρόπολη και για την πρόοδο των έργων. Αλλά και σε αναγνώστες με πιο εξειδικευμένα ενδιαφέροντα που ζητούν να έχουν περισσότερη πληροφόρηση για ορισμένα ειδικά θέματα που αντιμετωπίζονται κατά την εκτέλεση των έργων. Έτσι ελπίζεται ότι η περιοδική αυτή ενημερωτική έκδοση θα συμβάλλει με τον τρόπο της στη διάδοση της πολύτιμης γνώσης, που έχει συσσωρευθεί –αλλά και που συνεχώς εμπλουτίζεται– στο αρχαιολογικό και τεχνολογικό πεδίο, στη διάρκεια όλων αυτών των χρόνων της εκτέλεσης των έργων.

Με την ευκαιρία αυτή ας θυμηθούμε τι γίνεται εδώ και εικοσιπέντε χρόνια πάνω στην Ακρόπολη.

Όπως είναι γνωστό, από το 1975 εκτελούνται συστηματικές εργασίες συντήρησης και αναστήλωσης στα μνημεία της Ακρόπολης υπό την επιστημονική εποπτεία της Επιτροπής Συντηρήσεως Μνημείων Ακροπόλεως (ΕΣΜΑ). Τα μέλη της ΕΣΜΑ, ειδικοί επιστήμονες διαφόρων ειδικοτήτων –αρχαιολόγοι, αρχιτέκτονες, πολιτικοί μηχανικοί και χημικοί μηχανικοί– κλήθηκαν τότε, σε συνεργασία με την αρμόδια Εφορεία Ακροπόλεως, να κατευθύνουν εργασίες σωστικού χαρακτήρα με σκοπό να αντιμετωπισθούν

Το εσωτερικό του Παρθενώνος από Α. το 1990. Φωτ. Σ. Μαυρομμάτης

τα πολύ σοβαρά προβλήματα των μνημείων: η ρηγιμάτωση και ο κατακερματισμός των μαρμάρων από την οξείδωση των εκτεταμένων σιδερένιων ενισχύσεων που είχαν ενσωματωθεί σε αυτά κατά τις παλαιότερες αναστηλώσεις αλλά και από άλλες αιτίες (εκρήξεις, μετακινήσεις συνεπεία σεισμών, πυρκαγιές κ.ά.) και η αλλοίωση της επιφάνειάς τους από την ατμοσφαιρική προσβολή.

Βαθμιαία, κατά την εκτέλεση των έργων, αντιμετωπίστηκαν και άλλα προβλήματα: διορθώνονται οι παλαιότερες εσφαλμένες τοποθετήσεις των μελών στα μνημεία, ταυτίζονται διάσπαρτα αρχιτεκτονικά μέλη και επανεντάσσονται στα μνημεία στα οποία ανήκουν. Έτσι κατά τις επεμβάσεις ανακτάται ένα μέρος της δομικής και μορφικής αυθεντικότητας των μνημείων, με άμεσο επακόλουθο την ανάδειξη των εγγενών επιστημονικών, αρχιτεκτονικών και γενικότερα αισθητικών και περιβαλλοντικών τους αξιών. Παράλληλα, επαυξάνεται η δυνατότητα κατανόησης των μνημείων από τις ευρύτερες μάζες των επισκεπτών τους.

Εκτός από τα μνημεία, αντιμετωπίζονται η φθορά του Βράχου της Ακρόπολης –που θεωρείται αυτοτελές μνημείο-φορέας των πολύτιμων ιχνών μιας μακράς ιστορίας– αλλά και τα στατικά προβλήματα των περιμετρικών τειχών του.

Κατά τις επεμβάσεις τα τμήματα των μνημείων που είχαν αναστηλωθεί στο παρελθόν –αλλά, μερικές φορές, και μη αναστηλωμένες παλαιότερα περιοχές, που παρουσιάζουν τα ίδια φαινόμενα φθοράς και κατακερματισμού– αποσυναρμολογούνται. Ο τρόπος αυτός της επέμβασης διευκολύνεται από το αρθρωτό σύστημα δομής των κλασικών μνημείων, που αποτελείται από αυτοτελή αρχιτεκτονικά μέλη

που έχουν συντεθεί «εν ξηρώ» σε σύνολο, χωρίς συνδετικό κονίαμα. Τα αποξηλωμένα μέλη συντηρούνται στο έδαφος. Απομακρύνονται τα οξειδωμένα μεταλλικά στοιχεία. Τα θραύσματα των μελών συνενώνονται με συνδετήρια στοιχεία από τιτάνιο με συνδετικό υλικό τσιμεντοκονίαμα από λευκό τσιμέντο. Με συνδετήρια στοιχεία από τιτάνιο αντικαθίστανται και τα οξειδωμένα αρχαία ή νεώτερα μεταλλικά συνδετήρια στοιχεία μεταξύ των αρχιτεκτονικών μελών. Όπου κρίνεται απαραίτητο, τα ελλείποντα τμήματα των μελών συμπληρώνονται με νέο πεντελικό μάρμαρο προκειμένου να αποκατασταθεί η αρχική δομική τους αυτοτέλεια. Η συμπλήρωση των θραυσμάτων γίνεται με χρήση σημειοθέτη, ώστε να περιορίζεται στο ελάχιστο η περαιτέρω λάξευσή τους.

Παράλληλα με τις εργασίες δομικής αποκατάστασης εκτελούνται και εργασίες συντήρησης της επιφάνειας των μνημείων. Αυτές περιλαμβάνουν συγκολλήσεις επιφανειακών θραυσμάτων και αποφλοιώσεων, σφραγίσεις ρωγμών και αρμών με υλικά ανόργανα, αναστρέψιμα, με αποδεδειγμένη συμπεριφορά στο χρόνο.

Τέλος, για την αποφυγή περαιτέρω φθοράς, τα αρχιτεκτονικά γλυπτά μεταφέρονται στο Μουσείο της Ακρόπολης και αντικαθίστανται πάνω στα μνημεία με πιστά αντίγραφα από τεχνητό λίθο, με βάση το τσιμέντο, ειδικά επεξεργασμένο ως προς την απόχρωση και την υφή.

Η σχολαστική τεκμηρίωση, η χρήση της πλέον σύγχρονης τεχνολογίας, η εκτέλεση ειδικών προγραμμάτων για την εκπαίδευση των νέων και την ενημέρωση του πλατύτερου κοινού, αποτελούν αναπόσπαστες πλευρές των έργων. Κύριο πάντως στοιχείο τους είναι οι ειδικές μελέτες που εκπονούνται πριν από κάθε επέμβαση και η επιστημονική έρευνα που τα συνοδεύει σ' όλες τις φάσεις τους. Οι μελέτες και η έρευνα τα εμπλουτίζουν σε μοναδικό βαθμό, καθιστώντας τα σημεία αναφοράς για όλες τις ανάλογες εργασίες.

Μαρία Ιωαννίδου
Διευθύντρια της ΨΜΑ

Κατά τα τελευταία τρία χρόνια πραγματοποιήθηκε μία ουσιώδης μεταβολή στις δομές του συστήματος που μελετά, προγραμματίζει και πραγματοποιεί τα έργα στην Ακρόπολη. Την επέβαλλε κυρίως η ανάγκη της επιταχύνσεως των εργασιών και ο εκουγχρονισμός των τρόπων της εκτελέσεώς τους.

Στα πρακτικά των συνεδριάσεων της Επιτροπής Συντηρήσεως των Μνημείων Ακροπόλεως, προ εικοσιπενταετίας, διαγράφεται η αγωνιώδης προσπάθεια επιλογής και προσλήψεως ενός διευθυντή των έργων, ο οποίος θα είχε τη γενική

Πρόταση αποκατάστασης οροφής Α. στοάς Προπυλαίων. Μελέτη Μ. Ιωαννίδου - Τ. Τανούλα, 2000

τους ευθύνη και θα έπαιζε τον ρόλο του συντονιστή όλων των ενεργειών αποκατάστασής στον Βράχο. Το αναζητούμενο τότε πρόσωπο έπρεπε να συνδυάζει τις ικανότητες του αναστηλωτή και του οργανωτή μεγάλων έργων με μακροχρόνια εμπειρία. Τελικώς δεν κατέστη δυνατόν να βρεθεί ένας μηχανικός με τα προσόντα αυτά.

Εφαρμόστηκε ένα άλλο σύστημα, της συλλογικής ευθύνης για κάθε έργο χωριστά. Με το πέρασμα των χρόνων οι νέοι μηχανικοί που προσλήφθηκαν για το Τε-

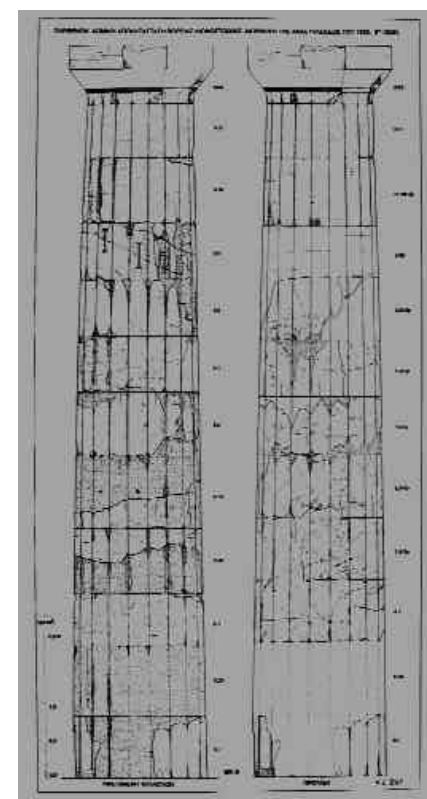
χνικό Γραφείο μεταξύ 1975 και 1979, όχι μόνον ανταποκρίθηκαν στα καθήκοντά τους με μεγάλη επιτυχία αλλά και απέκτησαν πολύτιμη εμπειρία και πολλαπλές ικανότητες. Υπήρχαν όμως ορισμένα μειονεκτήματα του συστήματος κυρίως ως προς την άμεση παρακολούθηση των έργων, από την Επιτροπή, την απουσία συντονισμού και τη δημιουργία αντιζηλιών μεταξύ των υπευθύνων των έργων.

Είναι φανερό ότι η ΕΣΜΑ ως επιστημονικό όργανο δεν μπορούσε να έχει συνεχή και άμεσο έλεγχο των εργασιών, ενώ η μακροχρόνια εργασία είχε φέρει κόπωση

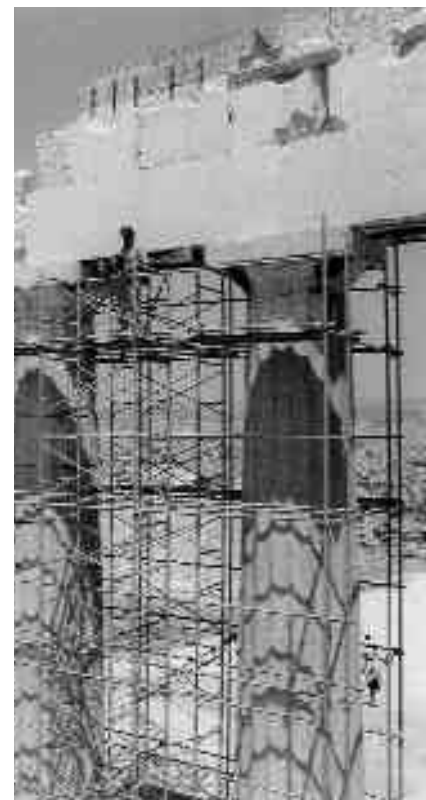
Πάλι ανατρέχοντας στα πρακτικά των συνεδριάσεων της Επιτροπής Συντηρήσεως Μνημείων Ακροπόλεως βλέπει κανείς τις συνεχείς προσπάθειες ορισμένων μελών της να αναλύσουν τα αίτια της κρίσεως και να αναζητήσουν λύσεις. Υπάρχουν τρεις τουλάχιστον εξαιρετικά εμπειριστώμενες αναλυτικές αναφορές του πολιτικού μηχανικού Κ. Ζάμπα με συγκεκριμένες προτάσεις προς τον σκοπό αυτό, οι οποίες κατέληξαν στην ανάγκη διαρθρωτικών και θεσμικών λύσεων και όχι επιμέρους διορθώσεων του υφιστάμενου συστήματος. Η πρώτη ανταπόκριση στις εκκλήσεις αυτές από πλευράς πολιτικής ηγεσίας έγινε επί υπουργίας Στ. Μπένου, το καλοκαίρι του 1996, η οποία δεν οδήγησε σε λύση, λόγω αλλαγής στο Υπουργείο Πολιτισμού τον Σεπτέμβριο του ίδιου χρόνου.

Το ξεκίνημα της μεταβολής έγινε με την ψήφιση του Νόμου 2557 του Δεκεμβρίου του 1997, όταν η πολιτική ηγεσία του Υπουργείου (Υπουργός Ε. Βενιζέλος και Γενικός Γραμματέας Ε. Γιαννακόπουλος) πείσθηκε ότι οι διαρθρωτικές αλλαγές ήταν απαραίτητες. Με τον νόμο αυτόν τα έργα της Ακροπόλεως χαρακτηρίστηκαν ως πρότυπα και προβλέφθηκε η έκδοση ενός Προεδρικού Διατάγματος το οποίο θα καθόριζε μία σειρά μέτρων κατά παρέκκλιση από κάθε άλλη διάταξη, που θα διευκόλυναν γενικώς όλες τις δραστηριότητες της Επιτροπής. Παράλληλα έγινε μία πλήρης ανασυγκρότηση του Διοικητικού Συμβουλίου του Ταμείου Διαχείρισης Πιστώσεων για την Εκτέλεση Αρχαιολογικών Έργων και εξασφαλίστηκε η χρηματοδότηση της Ακροπόλεως από τα Κοινοτικά Προγράμματα Στήριξης.

Το προβλεπόμενο Προεδρικό Διάταγμα εκδόθηκε τον Μάιο του 1999. Με αυτό ιδρύθηκε η Υπηρεσία Συντήρησης Μνημείων Ακρόπολης της οποίας προϊστάται Διευθυντής, ορίστηκε η δομή του άλλοτε τεχνικού γραφείου με προϊσταμένους των επί μέρους έργων, ανασυγκροτήθηκε η Επιτροπή Συντηρήσεως Μνημείων Ακροπόλεως και θεσπίστηκαν προνομιακές διατάξεις ως προς τα οικονομικά θέματα, το επιμίσθιο παραγωγικότητας του προσωπικού και τη δραστική αύξηση του αριθμού

Πρόταση αποκατάστασης (δεξιά) 8ου (από Α.) Β. κίονα Παρθενώνος. Μελέτη Κ. Ζάμπα, 1998

Μερική άποψη Β. κιονοστοχίας Παρθενώνος από ΝΑ. Φωτ. Σ. Μαυρομμάτης

των θέσεων των εργαζομένων. Πρέπει να ομολογηθεί ότι οι ουσιαστικές αυτές αλλαγές έγιναν δεκτές με δυσπιστία τόσο από τους εργαζόμενους στην Ακρόπολη όσο και από τα μέλη της Επιτροπής Συντηρήσεως των Μνημείων Ακροπόλεως, τα οποία (κατά πλειοψηφία) απέρριψαν το τελευταίο σχέδιο του Προεδρικού Διατάγματος στις αρχές του Απριλίου του 1999. Δεν είναι του παρόντος η εξήγηση της δυσπιστίας αυτής. Το ουσιαστικό είναι ότι η εφαρμογή των μέτρων, αν και πραγματοποιήθηκε με κάποια βραδύτητα, έφερε μία ουσιαστική αναδιοργάνωση και επιτάχυνση των εργασιών. Έγινε απόσπασση σχεδόν όλων των εργαζομένων στην νέα Υπηρεσία, καλύφθηκαν μετά από ουσιαστική αξιολόγηση των υποψηφίων σχεδόν όλες οι νέες θέσεις, ανασυγκροτήθηκε η Γραμματεία και το Λογιστήριο και έγινε δυνατή η ανάθεση επιβλέψεως και εκτελέσεως επί μέρους εργασιών σε εξωτερικούς συνεργάτες. Στην πρώτη αυτή φάση αναδιοργάνωσης, καθοριστικής σημασίας ήταν η συμβολή του πολιτικού μηχανικού Κ. Ζάμπα, παλιού συνεργάτη του τεχνικού γραφείου και πρώτου διευθυντή της νέας Υπηρεσίας. Από τον Σεπτέμβριο του 2000 διευθύντρια της ΨΜΑ είναι η Μ. Ιωαννίδου, επίσης πολιτικός μηχανικός.

Τα μέλη της Επιτροπής Συντηρήσεως των Μνημείων Ακροπόλεως έχουν επίγνωση του καθαρώς επιστημονικού τους ρόλου. Γνωρίζουν όμως ότι η πραγματοποίηση του μεγάλου σωστικού έργου των εκεί μνημείων απαιτεί διοικητικές φάσεις ενέργειες οι οποίες, λόγω ακριβώς των ειδικών απαιτήσεων του έργου αυτού, δεν μπορούν να γίνουν από απλούς διαχειριστές και τεχνικούς. Ανταποκρινόμενοι ανάλωσαν τις δυνάμεις τους κατά τα τελευταία τρία χρόνια σε μη επιστημονικές δραστηριότητες, με την ελπίδα να δουν γρήγορα την ολοκλήρωση των μεγάλων έργων πάνω στην Ακρόπολη.

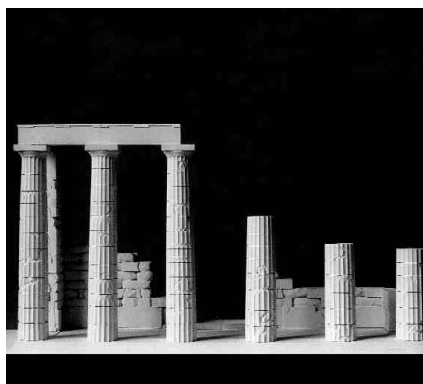
Ομότ. Καθ. Χαράλαμπος Μπούρας
Πρόεδρος της Επιτροπής Συντηρήσεως
Μνημείων Ακροπόλεως

Η Υπηρεσία Συντήρησης Μνημείων Ακρόπολης αποτελεί ειδική περιφερειακή υπηρεσία του Υπουργείου Πολιτισμού, που υπάγεται απευθείας στον Γενικό Γραμματέα και έχει ως αποστολή την οργάνωση και υλοποίηση των έργων συντήρησης και αναστήλωσης που εκτελούνται στον Ιερό Βράχο. Διευθύντρια της ΥΣΜΑ, στην οποία σήμερα απασχολούνται περίπου 200 άτομα ποικίλων ειδικοτήτων, είναι η πολιτικός μηχανικός Μ. Ιωαννίδου.

Την επιστημονική ευθύνη και την εποπτεία των έργων έχει η Επιτροπή Συντηρήσεως Μνημείων Ακροπόλεως, με πρόεδρο τον Ομότιμο Καθηγητή Χ. Μπούρα. Μέλη της ΕΣΜΑ είναι οι: Γ. Δεσπίνης, Ομότιμος Καθηγητής Α.Π.Θ., Δ. Ζιρώ, Προϊστάμενος Δ.Α.Α.Μ, Π. Θέμελης, Καθηγητής Πανεπιστημίου Κρήτης, Ε. Κακαβγιάννης, Προϊστάμενος Δ.Ι.Π.Κ.Α., Μ. Κορρές, Αναπληρωτής Καθηγητής Ε.Μ.Π., Β. Λαμπρινουδάκης, Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών, Ν. Μίνως, Προϊστάμενος Δ.Σ.Α., Θ. Σκουλικίδης, Ομότιμος Καθηγητής Ε.Μ.Π., Κ. Συρμακέζης, Καθηγητής Ε.Μ.Π., Ε. Τουλούπα, Επιστ. Έφορος Αρχ/των, Α. Χωρέμης, Προϊσταμένη Α' Ε.Π.Κ.Α.

Σύμφωνα με το ΠΔ 97/99, η ΥΣΜΑ διαρθρώνεται στους εξής τομείς εργασίας:

- Τεχνικό Γραφείο και εργοτάξιο συντήρησης και αναστήλωσης του Παρθενώνος, με προϊστάμενο τον αρχιτέκτονα Ν. Τογανίδη. Ειδικά στο έργο της αποκατάστασης του Οπισθονάου συνεργάζεται ως Τεχνικός Σύμβουλος ο αρχιτέκτονας Π. Κουφόπουλος.
- Τεχνικό Γραφείο και εργοτάξιο συντήρησης και αναστήλωσης των Προπυλαίων, με προϊστάμενο τον αρχιτέκτονα Τ. Τανούλα.
- Τεχνικό Γραφείο και εργοτάξιο συντήρησης και αναστήλωσης του Ναού της Αθηνάς Νίκης, με προϊσταμένη την πολιτικό μηχανικό Δ. Μιχαλοπούλου.
- Τεχνικό Γραφείο και εργοτάξιο συντήρησης, στερέωσης και αποκατάστασης των περιμετρικών Τειχών της Ακρόπολης, το οποίο δεν έχει ακόμη στελεχωθεί.
- Γραφείο και συνεργείο απογραφής, τεκμηρίωσης και ταξινόμησης των διασπαρτων αρχιτεκτονικών μελών, με προϊστάμενο τον αρχαιολόγο Κ. Κίσοα.

Η εγκεκριμένη πρόταση αποκατάστασης του Προνάου. Μελέτη Μ. Κορρέ, 1989

- Γραφείο και συνεργείο συντήρησης, με προϊσταμένη τη χημικό μηχανικό Ε. Παπακωνσταντίνου.
- Εργαστήριο εκμαγιών. Την ευθύνη του εργαστηρίου έχει ο αρχαιολόγος της Α' ΕΠΚΑ, Α. Μάντης.
- Φωτογραφικό εργαστήριο, με προϊστάμενο τον φωτογράφο Σ. Μαυρομμάτη.
- Γραφείο τεκμηρίωσης, στο οποίο ανήκουν η τράπεζα δεδομένων, η σχεδιοθήκη, η φωτοθήκη και η βιβλιοθήκη, με προϊσταμένη την αρχαιολόγο Φ. Μαλλούχου-Τιφανο.
- Γραφείο ενημέρωσης και εκπαίδευσης, με προϊσταμένη την αρχιτέκτονα-αρχαιολόγο Κ. Χατζησαολάνη. Στα εκπαιδευτικά προγράμματα, τα οποία πραγματοποιούνται σε συνεργασία με την Α' ΕΠΚΑ, απασχολούνται και εθελοντές από την Ένωση Φίλων Ακροπόλεως.
- Γραφείο γραμματείας, με αντικείμενο τη διοικητική υποστήριξη του συνόλου των τομέων εργασίας και την τήρηση της γραμματείας της ΕΣΜΑ. Προϊσταμένη είναι η αρχαιολόγος Μ.-Ξ. Γαρέζου.
- Γραφείο λογιστηρίου, με αρμοδιότητα τη διαχείριση των πιστώσεων του Γ' ΚΠΣ.
- Γραφείο υποστήριξης και διαχείρισης υλικού, στο οποίο ανήκει η αποθήκη και οι εργασίες γενικών καθηκόντων. Διαχειριστής της ΥΣΜΑ έχει οριστεί ο Θ. Φουτσάς.

Τέλος, υπεύθυνος για τα μηχανολογικά θέματα στο σύνολο των εργοταξίων, είναι ο μηχανολόγος μηχανικός Σπ. Οικονομopoulos.

Μαρία-Ξένη Γαρέζου
Προϊσταμένη του Γραφείου Γραμματείας της ΥΣΜΑ

Χρονολόγιο

1975

Σύσταση της Επιτροπής Συντηρήσεως Μνημείων Ακροπόλεως.

1976

Συγκρότηση τεχνικού γραφείου και αρχείου τεκμηρίωσης των έργων.

1976-1977

Καταγραφή και μελέτη σε βάθος όλων των προβλημάτων των μνημείων της Ακρόπολης σε συνεργασία και με άλλα επιστημονικά ιδρύματα, όπως το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, το Κέντρο Πυρηνικών Ερευνών «Δημόκριτος», το Ινστιτούτο Γεωλογικών και Μεταλλευτικών Ερευνών.

Μεταφορά εναετίων Κέκροπος και Κόρης και Καλλιρρόης Δυτικού αετώματος Παρθενώνος στο Μουσείο Ακροπόλεως. Λήψη προσωρινών μέτρων προστασίας: τοποθέτηση στεγάστρου στην Πρόσταση των Κορών και στη Δυτική ζωφόρο του Παρθενώνος.

Μελέτη Αποκαταστάσεως του Ερεχθείου (συλλογικό έργο).

Διεθνής Συνάντηση για την Αποκατάσταση του Ερεχθείου (Δεκέμβριος 1977).

1978

Κατασκευή διαβάσεως κυκλοφορίας επισκεπτών στον άξονα Προπυλαίων-Παρθενώνος.

Έναρξη έργου καταγραφής διασπάρτων αρχαίων στο Βράχο Ακροπόλεως.

Μ. Κορρές, Έκθεση για την κατάσταση και την επέμβαση στην οροφή της Β. προστάσεως του Ερεχθείου (δακτυλόγραφη).

1979

Έναρξη έργου αποκαταστάσεως Ερεχθείου. Μεταφορά Καρυατίδων στο Μουσείο Ακροπόλεως.

Έναρξη έργου στερέωσης βράχων κλιτύων λόφου Ακροπόλεως.

1981

Α. Τζάκου-Μ. Ιωαννίδου, Μελέτη Αποκατάστασης επιστυλίου Ανατολικής κιονοστοιχίας Προπυλαίων (δακτυλόγραφη). Α. Παπανικολάου-Κ. Ζάμπα, Έκθεση σχετικά με την κατάσταση και την επέμβαση στην οροφή της Β. προστάσεως του Ερεχθείου και στην περιοχή του Β. τοίχου πάνω από το θύρωμα (δακτυλόγραφη).

Έναρξη έργου στερέωσης του 2ου (από Ν.) επιστυλίου του θριγκού της Ανατολικής στοάς των Προπυλαίων.

Τοποθέτηση νάρθηκος στη ΒΑ γωνία του Παρθενώνος μετά τον σεισμό του Φεβρουαρίου.

1982

Ολοκλήρωση έργου στερέωσης του 2ου (από Ν.) επιστυλίου του θριγκού της Ανατολικής στοάς των Προπυλαίων.

Κ. Ζάμπα, Η αναδιάταξη των λίθων στον Νότιο τοίχο του Ερεχθείου.

1983

Χ. Μπούρα-Μ. Κορρέ, Μελέτη Αποκαταστάσεως Παρθενώνος.

Β' Διεθνής Συνάντηση για την Αποκατάσταση των Μνημείων Ακροπόλεως (Σεπτέμβριος 1983)

Έκθεση με τίτλο «Ακρόπολη 1975-1983: μελέτες, έρευνες, έργα» στην Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτζου.

1984

Έναρξη εγκατάστασης εργοταξίου Παρθενώνος.

Πόρισμα Υποεπιτροπής Παρθενώνος (Ι. Δημάκοπουλος, Χ. Μπούρας, Γ. Λάββας, Γ. Δοντάς, Γ. Δεσπίνης, Ε. Τουλούπα, δακτυλόγραφο).

1985

Ολοκλήρωση εγκατάστασης εργοταξίου Παρθενώνος.

Α. Παπανικολάου, Η αναδιάταξη των λίθων του Βόρειου τοίχου του Ερεχθείου (μελέτη δακτυλόγραφη).

Παρουσίαση εκθέσεως έργων Ακροπόλεως στη Μόσχα, το Άμστερνταμ και το Λονδίνο.

1986

Α. Παπανικολάου, Η αποκατάσταση της ΒΑ γωνίας του Ερεχθείου (μελέτη δακτυλόγραφη).

Έναρξη εκτέλεσης Α' αναστηλωτικού προγράμματος Παρθενώνος (αποκατάσταση Ανατολικής όψης).

Έναρξη έργου συντήρησης επιφάνειας μνημείων στον Παρθενώνα.

Μεταφορά εναετίων (κεφαλές αλόγων άρματος Ηλίου) Ανατολικού αετώματος Παρθενώνος στο Μουσείο Ακροπόλεως. Παρουσίαση εκθέσεως έργων Ακροπόλεως στο Παρίσι.

1987

Ολοκλήρωση του έργου αποκαταστάσεως του Ερεχθείου.

Θ. Σκουλικίδη, Ε. Παπακωνσταντίνου, Δ. Χαραλάμπους, Γ. Δογάνη, Παρθενών, Μετόπες Ανατολικής δωρικής ζωφόρου (έκθεση δακτυλόγραφη).

Έναρξη προγράμματος ηλεκτρονικής διαχείρισης της τεκμηρίωσης των έργων.

Έναρξη διενέργειας εκπαιδευτικών προγραμμάτων.

1989

Μ. Ιωαννίδου, Εργοτάξιο Προπυλαίων (μελέτη δακτυλόγραφη).

Μεταφορά μετοπών Ανατολικής πλευράς Παρθενώνος στο Μουσείο Ακροπόλεως.

Μ. Κορρέ, Έκθεση του τρόπου επεμβάσεως στον 5ο Νότιο κίονα του Παρθενώνος για την άρση της ετοιμορροπίας του (δακτυλόγραφη).

Μ. Κορρέ, Μελέτη Αποκαταστάσεως του Παρθενώνος, τομ. 2α-β.

Γ' Διεθνής Συνάντηση για την Αποκατά-

Παρασκευή τεχνητής πάτινας (μελέτη δακτυλόγραφη).

Ολοκλήρωση του Α' αναστηλωτικού προγράμματος Παρθενώνος (αποκατάσταση Ανατολικής όψης).

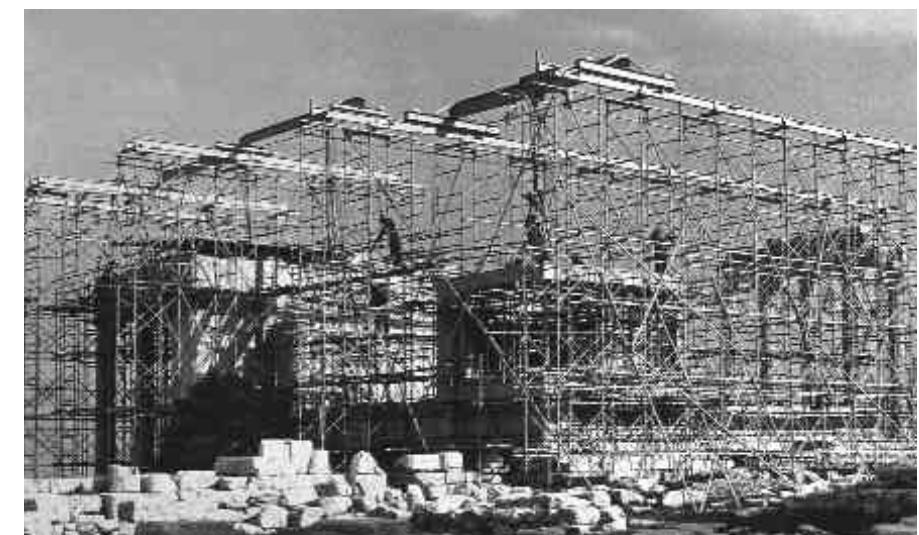
1992

Ολοκλήρωση του έργου στερέωσης των βράχων των κλιτύων του λόφου Ακροπόλεως.

Αποκατάσταση 5ου κίονα Νότιας πλευράς Παρθενώνος.

Ολοκλήρωση αποσυναρμολόγησης των παλαιότερα αναστηλωμένων φατνωματικών οροφών του Κεντρικού κυρίου των Προπυλαίων.

Ολοκλήρωση ηλεκτρονικής ευρετηρίασης

Άποψη του Ερεχθείου από ΝΔ το 1981. Φωτ. Α. Παπανικολάου

σταση των Μνημείων Ακροπόλεως (Μάρτιος/Απρίλιος 1989).

Μόνιμη οργάνωση έκθεσης έργων Ακροπόλεως στο Κέντρο Μελετών Ακροπόλεως.

1990

Εγκατάσταση του εργοταξίου των Προπυλαίων.

Έναρξη αποσυναρμολόγησης των παλαιότερα αναστηλωμένων φατνωματικών οροφών του Κεντρικού κυρίου και της Ανατολικής στοάς των Προπυλαίων.

Κ. Ζάμπα, Μηχανισμός περίσφιξης και μεταφοράς Κίονα ΝΚ5 της Ν. πλευράς Παρθενώνος. Στατική μελέτη (δακτυλόγραφη).

1991

Π. Κουφόπουλου, Μελέτη Αναστήλωσεως του Ανατολικού αετώματος του Παρθενώνος (δακτυλόγραφη).

Θ. Σκουλικίδη, Ε. Παπακωνσταντίνου,

τεκμηρίωσης έργου αποκαταστάσεως Ερεχθείου.

Έναρξη μεταφοράς Δυτικής ζωφόρου Παρθενώνος στο Μουσείο Ακροπόλεως.

Θ. Σκουλικίδη, Εισήγηση για τη μέθοδο δημιουργίας τεχνητής πάτινας στα νέα μάρμαρα ή σε τοιμεντένια αντίγραφα, που χρησιμοποιήθηκαν κατά την αναστήλωση των μνημείων της Ακροπόλεως (δακτυλόγραφη).

Α. Ματθαίου κ' συνεργατών, Κατάλογος επιγραφών Ακροπόλεως (δακτυλόγραφος).

1993

Ολοκλήρωση μεταφοράς Δ. ζωφόρου Παρθενώνος στο Μουσείο Ακροπόλεως. Αποσυναρμολόγηση αναστηλωμένων παλαιότερα τμημάτων πλευρικών τοίχων οικού Παρθενώνος.

Έναρξη δομικής αποκατάστασης φανωμάτων και δοκών αποσυναρμολογημένων οροφών των Προπυλαίων.

Κ. Μπαμπανίκα, Κατάσταση διατήρησης της ζωφόρου του ναού της Αθηνάς Νίκης (δακτυλόγραφη).

1994

Π. Κουφόπουλου, Μελέτη Αποκαταστάσεως Παρθενώνος, τομ.3α.

Κ. Ζάμπα, Μελέτη Αποκαταστάσεως Παρθενώνος, τομ.3β.

Θ. Σκουλικίδη, Ε. Παπακωνσταντίνου, Α. Γαλανού, Γ. Δογάνη, Μελέτη Αποκαταστάσεως Παρθενώνος, τομ.3γ.

Μ. Κορρέ, Μελέτη Αποκαταστάσεως Παρθενώνος, τομ.4.

Αποψη του Ερεχθείου από ΝΔ το 1987. Φωτ. Σ. Μαυρομμάτης

Ν. Τογανίδη, Μελέτη Αποκαταστάσεως Παρθενώνος, τομ.5.

Τ. Τανούλα, Μ. Ιωαννίδου, Α. Μωραΐτου, Μελέτη Αποκαταστάσεως Προπυλαίων.

Δ. Ζιρώ, Μελέτη Αποκαταστάσεως Ναού Αθηνάς Νίκης, τομ.1α-β.

Θ. Σκουλικίδη κ' συνεργατών, Συντήρηση της επιφάνειας των μνημείων Ακρόπολεως.

Δ' Διεθνής Συνάντηση για την Αποκατάσταση των Μνημείων Ακρόπολεως (Μάιος 1994).

Αναδιοργάνωση μονίμου εκθέσεως έργων Ακρόπολεως στο Κέντρο Μελετών Ακρόπολεως.

1995

Έναρξη έργου αποκαταστάσεως Προνάου Παρθενώνος.

Έναρξη δομικής αποκατάστασης αποσυναρμολογημένων αρχιτεκτονικών μελών Οπισθονάου Παρθενώνος.

Έναρξη εργασιών συντήρησης επιφάνειας Ερεχθείου.

Περιοδούμεσα, σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, φωτογραφική έκθεση για τα έργα Ακρόπολεως.

1996

Ολοκλήρωση ταυτίσεων διασπάρτων θραυσμάτων φανωμάτων οροφών Προπυλαίων.

Μ. Ιωαννίδου-Τ. Τανούλα, Μελέτη για επέμβαση στη Νότια πλευρά της Ανατολικής στοάς του Κεντρικού κτιρίου των Προπυλαίων (δακτυλόγραφη).

1997

Ν. Τογανίδη, Μελέτη τμηματικής αποκατάστασης μακρών τοίχων Παρθενώνος (δακτυλόγραφη).

Έναρξη στερέωσης, κατά χώραν, των κίωνων του Οπισθονάου του Παρθενώνος.

Έναρξη έργου ανατοποθέτησης τριών πρώτων στρώσεων πλευρικών τοίχων σπικού Παρθενώνος.

Θ. Σκουλικίδη, Έκθεση σχετική με την επέμβαση στην επιφάνεια του κίονος των Προπυλαίων με το νέο μίγμα με n-ημιγυγούς (δακτυλόγραφη).

Θ. Σκουλικίδη, Κριτική θεώρηση των παλαιότερων υλικών στερέωσης και προστασίας της επιφάνειας των μνημείων (μελέτη δακτυλόγραφη).

1998

Μεταφορά ζωφόρου ναού Αθηνάς Νίκης στο Μουσείο Ακρόπολεως.

Κ. Ζάμπα, Μελέτη Δομικής Αποκαταστάσεως της Βόρειας όψης του Παρθενώνος (δακτυλόγραφη).

Μ. Ιωαννίδου, Συγκολλήσεις αποξηλωμένων δοκών των Προπυλαίων (μελέτη δακτυλόγραφη).

Α. Μάντη, Κατασκευή αντιγράφων των λίθων της ζωφόρου του ναού της Αθηνάς Νίκης (μελέτη δακτυλόγραφη).

Έναρξη επέμβασης στη Νότια πλευρά της Ανατολικής στοάς του Κεντρικού κτιρίου των Προπυλαίων.

1999

Εγκατάσταση εργοταξίου ναού Αθηνάς Νίκης.

Ολοκλήρωση εργασιών στερέωσης των κίωνων του Οπισθονάου του Παρθενώνος. Α. Πάνου-Κλ. Παπασταματίου-Κ. Φρατζικινάκη, Μελέτη συντήρησης Δυτικής ζωφόρου (δακτυλόγραφη).

Μ. Παπαδημητρίου, Στοά της Β.πτέρυγας των Προπυλαίων, Επισήμανση της παρούσας κατάστασης διατήρησης και πρόταση προγράμματος αποκατάστασης των φθορών (μελέτη δακτυλόγραφη).

Παρουσίαση εκθέσεως Παρθενώνος στο Βουκουρέστι και Βελιγράδι από το Ίδρυμα Ελληνικού Πολιτισμού.

Προεδρικό Διάταγμα 97/1999 συστάσεως ΥΣΜΑ.

Φανή Μαλλούχου-Tufano
Προϊσταμένη του Γραφείου
Τεκμηρίωσης της ΥΣΜΑ

Ο προγραμματισμός των επεμβάσεων που εκτελούνται σήμερα από την ΥΣΜΑ αποτέλεσε αντικείμενο επεξεργασίας και ιεράρχησης των προτεραιοτήτων στο πλαίσιο των συνεδριάσεων της Επιτροπής Συντηρήσεως Μνημείων Ακρόπολεως. Στη συνέχεια εγκρίθηκε από το Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο κατά τις συνεδριάσεις της 1ης Αυγούστου 2000 και 13ης Φεβρουαρίου 2001.

Το έργο «Συντήρηση και αναστήλωση των μνημείων της Ακρόπολης» έχει προεταχθεί στο Πρόγραμμα «Πολιτισμός» του Γ' Κ.Π.Σ. με συνολικό προϋπολογισμό 10.750.000.000 δρχ. Περιλαμβάνει τα επιμέρους έργα δομικής αποκατάστασης και συντήρησης του Παρθενώνα, των Προπυλαίων, του ναού της Αθηνάς Νίκης, της επιφανειακής συντήρησης των παραπάνω μνημείων, καθώς και του Ερεχθείου, της στερέωσης των περιμετρικών τοίχων και τέλος της καταγραφής και ταξινόμησης των διασπάρτων αρχιτεκτονικών μελών. Επίσης, το σύνολο των δραστηριοτήτων των τομέων υποστήριξης, όπως η τεκμηρίωση, η εννήμερωση του ευρύτερου κοινού, η εκπαίδευση και η τεχνική στήριξη.

Στον Παρθενώνα μέσα στο 2001 ολοκληρώνονται οι εργασίες αναστήλωσης των κίωνων του Προνάου με εκτεταμένες συμπληρώσεις των σπονδύλων με νέο μάρμαρο. Η επέμβαση πραγματοποιείται σύμφωνα με την εγκεκριμένη μελέτη του Μ. Κορρέ. Μέσα στις εργασίες που θα πραγματοποιηθούν περιλαμβάνονται η αποσυναρμολόγηση του αναστηλωμένου παλαιότερα ΝΑ κίονα, η αφαίρεση των οξειδωμένων συνδετηρίων και η επανατοποθέτηση των σπονδύλων.

Στον Οπισθόναο εγκρίθηκε και έχει ήδη ξεκινήσει η αποσυναρμολόγηση των 21 επιστυλίων, η δομική αποκατάστασή τους στο έδαφος, η επανατοποθέτηση όλων των αφαιρεθέντων μαρμάρων του θριγκού αλλά και χυτών αντιγράφων της ζωφόρου, εργασίες που θα ολοκληρωθούν μέχρι το 2003. Η επέμβαση πραγματοποιείται σύμφωνα με την εγκεκριμένη μελέτη του Π. Κουφόπουλου.

Στη Βόρεια κιονοστοιχία εγκρίθηκε και

βρίσκεται σε φάση έναρξης η σταδιακή αποσυναρμολόγηση και αποκατάσταση του θριγκού και των οκτώ παλαιότερα αναστηλωμένων κίωνων, εργασίες που προβλέπεται να ολοκληρωθούν μέχρι το 2004. Προβλέπεται η αφαίρεση των οξειδωμένων συνδετηρίων στοιχείων, η αντικατάσταση των τοιμεντένιων συμπληρωμάτων της προηγούμενης αναστήλωσης με νέο μάρμαρο και η επανατοποθέτηση των μελών στις αρχικές τους θέσεις. Η επέμβαση πραγματοποιείται σύμφωνα με την εγκεκριμένη μελέτη του Κ. Ζάμπα.

Την περίοδο 2004-2006 προβλέπονται εργασίες στον σπικό του μνημείου, όπως η αποκατάσταση της ΝΑ γωνίας του και η αναστήλωση των πλευρικών τοίχων του με την ανατοποθέτηση στις αρχικές τους θέσεις των κατακείμενων λίθων τους. Η επέμβαση αυτή θα πραγματοποιηθεί με βάση τη σχετική μελέτη του Ν. Τογανίδη και της Κ. Παράσχη, που βρίσκεται σε φάση ολοκλήρωσης. Τέλος, στο ίδιο διάστημα, προβλέπεται η αποκατάσταση της Δυτικής θύρας και του Δυτικού τοίχου σύμφωνα με την εγκεκριμένη μελέτη του Μ. Κορρέ.

Στα Προπύλαια, στο Κεντρικό κτίριο, προβλέπεται η αποσυναρμολόγηση από την Ανατολική στοά και την ανωδομή της Δυτικής αίθουσας των υπολοίπων 88 μελών της αναστήλωσης Μπαλάνου. Θα αφαιρεθούν τα οξειδωμένα σιδερένια στοιχεία, θα αποκατασταθούν τα αρχιτεκτονικά μέλη και θα γίνουν συμπληρώσεις με νέο μάρμαρο. Στη συνέχεια θα ανατοποθετηθούν τα μέλη της Ανατολικής στοάς και της Δυτικής αίθουσας –δοκοί και φανωματικές πλάκες– που έχουν ήδη αποξηλωθεί και αποκατασταθεί. Παράλληλα θα γίνει επιτόπια στερέωση του ρηγματωμένου Ανατολικού λίθου του κεντρικού υπέρθυρου του Θυραίου τοίχου. Η επέμβαση, η οποία βρίσκεται σε φάση έναρξης, προβλέπεται να ολοκληρωθεί μέχρι το 2004 και πραγματοποιείται σύμφωνα με την εγκεκριμένη μελέτη των Μ. Ιωαννίδου και Τ. Τανούλα.

Την περίοδο 2004-2006 προβλέπεται εξυγίανση αρχιτεκτονικών μελών στη ΒΔ γωνία του Κεντρικού κτιρίου και η αποκατάσταση των μετακινημένων και παρα-

τοποθετημένων μελών στην ανωδομή της Βόρειας πτέρυγας του μνημείου.

Στον Ναό της Αθηνάς Νίκης προβλέπεται να πραγματοποιηθεί στο διάστημα 2000-2004, σύμφωνα με την εγκεκριμένη μελέτη του Δ. Ζιρώ, η συντήρηση και αναστήλωση του μνημείου με την αποξήλωση, αποκατάσταση και ανασυναρμολόγηση των 300 περίπου μελών του. Παράλληλα, θα αντικατασταθεί το σύστημα σιδηροδοκών, που φέρει τη ΒΑ γωνία του ναού, καθώς και η πλάκα από οπλισμένο σκυρόδεμα, που καλύπτει όλη την έκταση του δαπέδου του σπικού. Η αναστήλωση θα συμπληρωθεί με την τοποθέτηση εκμαγείων της ζωφόρου από τεχνητό λίθο, η οποία εκτίθεται πλέον στο Μουσείο.

Σε όλη την διάρκεια των έργων πραγματοποιούνται από τον Τομέα συντήρησης της επιφάνειας των μνημείων, σωστικές και συστηματικές επεμβάσεις στις υπό αναστήλωση περιοχές των μνημείων αλλά και σε άλλες περιοχές που απαιτείται (κίονες Ανατολικής κιονοστοιχίας του Παρθενώνα, κίονες και κιονόκρανο Δυτικής αίθουσας των Προπυλαίων, Θυραίος τοίχος της Πινακοθήκης των Προπυλαίων, κίονες Ανατολικής πρόστασης και Νότιος τοίχος του Ερεχθείου). Τέλος, στα έργα που έχουν προγραμματισθεί περιλαμβάνεται ο συστηματικός καθαρισμός της Δυτικής ζωφόρου του Παρθενώνα και της ζωφόρου της Αθηνάς Νίκης, που φυλάσσονται στο Μουσείο της Ακρόπολης.

Το έργο της Στερέωσης και Συντήρησης των Περιμετρικών Τοίχων της Ακρόπολης περιλαμβάνει την αντιμετώπιση των σοβαρών δομικών βλαβών που παρουσιάζουν το νότιο και το ανατολικό τμήμα του καθώς και την αποτίχιση θραυσμάτων από αρχιτεκτονικά μέλη και γλυπτά που βρίσκονται ενσωματωμένα στα τείχη. Προβλέπεται να ανατεθεί η φωτογραφική και αρχιτεκτονική αποτύπωση, η μελέτη απορροής ομβρίων και η μελέτη αποκατάστασης του τείχους. Το έργο έχει χρονοδιάγραμμα ολοκλήρωσης το 2006.

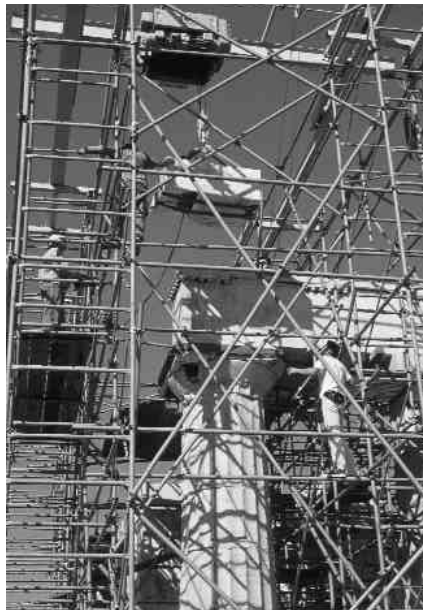
Μαρία Ιωαννίδου

Τα έργα Ακροπόλεως συνεχίστηκαν το 2000 με ολοένα επιταχυνόμενους ρυθμούς. Στις αρχές του έτους επισκευάστηκε, με βάση μελέτη και με την επίβλεψη του τότε διευθυντή της ΥΣΜΑ Κ. Ζάμπα, το νεοκλασικό κτήριο της οδού Πολυγνώτου 10, έδρα της Επιτροπής Ακροπόλεως από το 1979. Στο κτήριο, που είχε εγκαταλειφθεί μετά τον σεισμό του Σεπτεμβρίου του 1999, εγκαταστάθηκαν οι Υπηρεσίες Υποστήριξης καθώς και η Διεύθυνση της ΥΣΜΑ. Μεγάλη ώθηση έδωσε στα έργα η γενναία ανανέωση του προσωπικού, που πραγματοποιήθηκε το 2000. Με αξιολογικούς διαγωνισμούς επιλογής προσλήφθηκαν 85 άτομα διαφόρων ειδικοτήτων, ανάμεσά τους 32 μαρμαροτεχνίτες και 10 συντηρητές. Νέοι επιστήμονες άρχισαν να απασχολούνται στα εργοτάξια των μνημείων, παίρνοντας τη σκυτάλη από τους άξιους προκατόχους τους. Στον Παρθενώνα οι αρχιτέκτονες Ρ. Χριστοδουλοπούλου και Λ. Λαμπρινού και οι πολιτικοί μηχανικοί Μ. Μεντζίνη και Ε. Τουμπακάρη. Στα Προπύλαια ο αρχιτέκτων Κ. Καρανάσος, στον ναό της Αθηνάς Νίκης ο αρχιτέκτων Κ. Μαμαλούγκας και η πολιτικός μηχανικός Δ. Μιχαλοπούλου. Στο επιστημονικό προσωπικό των έργων προστέθηκε, τον Δεκέμβριο του 2000, η αρχαιολόγος Ε. Λεμπιδάκη, η οποία αποοπάστηκε στην ΥΣΜΑ από την Εφορεία Αρχαιοτήτων Ναυπλίου.

Στον Παρθενώνα συνεχίστηκαν οι εργασίες στον Πρόναο και στους πλευρικούς τοίχους του οπκού. Η επέμβαση στον Πρόναο εκτελείται σύμφωνα με την εγκριμένη δεύτερη εναλλακτική λύση της μελέτης του Μ. Κορρέ του 1989, η οποία προβλέπει την πλήρη αποκατάσταση των τριών νοτιότερων κίωνων με τα υπερκείμενα επιστύλια και τη μερική των υπολοίπων. Για την ταχύτερη προώθηση του έργου έγινε προμήθεια από εξωτερικούς συνεργάτες επτά σπονδύλων εξ ολοκλήρου από νέο μάρμαρο σε ημίεργη μορφή. Η τελική κατεργασία τους πριν την τοποθέτησή τους στο μνημείο έγινε από τους μαρμαροτεχνίτες του έργου κατά τον αρχαίο τρόπο, ενώ σε ορισμένους από αυτούς εντάχθηκαν αρχαία θραύσματα. Παράλληλα συνεχίστηκε η συμπλήρωση, κατά περίπτωση, των αρχαίων σπονδύλων με νέο μάρμαρο σύμφωνα με τα προβλε-

Εργασίες αποκατάστασης στον Πρόναο τον Οκτώβριο του 2000. Φωτ. Α. Λαμπρινού

Εργασίες αποκατάστασης του Ν. τοίχου της Α. στοάς Προπυλαίων. Φωτ. Τ. Τανούλας, 2000

πόμενα στη μελέτη. Στο τέλος του 2000 είχε ολοκληρωθεί η αποκατάσταση του Ιου (από Β.) κίονα, ενώ η αποκατάσταση των υπολοίπων τεσσάρων προς Ν. είχε προχωρήσει σε ποσοστό κυμαινόμενο από 50 έως 80%. Παράλληλα με την ανατοποθέτηση των σπονδύλων έγιναν έρευνες και δοκιμές, στα εργαστήρια του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου, για τον σχεδιασμό των νέων εμπολίων από τιτάνιο.

Η αποκατάσταση των τριών πρώτων στρώσεων των πλευρικών τοίχων του οπκού του Παρθενώνα βασίζεται σε σχετική μελέτη του Ν. Τογανίδη του 1997. Το 2000 αποκαταστάθηκε η καθίζηση που παρουσίαζε, σε μήκος τεσσάρων μέτρων, ο πρώτος αναβαθμός της κρηπίδας του Βόρειου τοίχου και στη συνέχεια τοποθετήθηκαν οριστικά είκοσι λίθοι του υπερκείμενου τοιχοβάτη, με σημείο εκκίνησης τη ΒΑ γωνία του δαπέδου. Παράλληλα, στον εξωτερικό ορθοστάτη του Νότιου τοίχου κατασκευάστηκαν εκμαγεία όλων των λίθων και άρχισαν να κατασκευάζονται τα προβλεπόμενα από τη μελέτη νέα συμπληρώματα. Τέλος, το 2000 ολοκληρώθηκε η αναβάθμιση και συμπλήρωση του μηχανικού εξοπλισμού του εργοταξίου, που είχε αρχίσει το 1999, με την εγκατάσταση επιπροσθέτων μηχανημάτων και ιδιοκατασκευών, που επιταχύνουν τις εργασίες κατεργασίας των μαρμάρινων συμπληρωμάτων των μελών.

Στα Προπύλαια τους δύο πρώτους μήνες του 2000 ολοκληρώθηκαν οι εργασίες συντήρησης και δομικής αποκατάστασης των αποσυναρμολογημένων, το 1998, μελών του Νότιου τοίχου της Ανατολικής στοάς του Κεντρικού κτιρίου και από τον Μάρτιο άρχισε η ανατοποθέτησή τους στο μνημείο. Βασική επιδίωξη του έργου ήταν να αρθούν οι παραμορφώσεις και να αποκατασταθεί η αρχική δομή του τοίχου, κατά το δυνατόν βέβαια, αν ληφθεί υπόψη ότι αυτός δεν αποξηλώθηκε στο σύνολό του και ότι στην περιοχή της συναρμογής του με τον Θυραίο τοίχο των Προπυλαίων παραμένει μέρος των παραμορφώσεων. Η ανασυναρμολόγηση του τοίχου, που στο τέλος του χρόνου βρισκόταν σε φάση ολοκλήρωσης, προχώρησε σταδιακά, με διαδοχικές μετρήσεις και δοκιμαστικές τοποθετήσεις των λίθων, προκειμένου να ανακτηθούν η απόλυτη επαφή των οριζοντιών εδράσεων και οι μηδενικού πάχους κατακόρυφοι αρμοί των λιθοπλίνθων. Παράλληλα, στο πλαίσιο της προγραμματιζόμενης νέας επέμβασης στις οροφές του Κεντρικού κτιρίου των Προπυλαίων, συνεχίστηκαν οι εργασίες δομικής αποκατάστασης των φατνωμάτων της οροφής της Ανατολικής στοάς και αποσυναρμολογήθηκε το κιονόκρανο που είχε

χρησιμοποιήσει ο Μπαλάνος στην αναστίλωση του ιωνικού κίονα της Δυτικής αίθουσας και το οποίο απαρτιζόταν από τέσσερα γωνιακά θραύσματα. Προωθήθηκε επίσης η εργασία αποκατάστασης των δοκών των οροφών με την εγκατάσταση στο εργοτάξιο των Προπυλαίων μιας ειδικής διάταξης, που σχεδιάστηκε από τον Σπ. Οικονομόπουλο, η οποία θα επιτρέψει την οριζόντια συγκόλληση των ογκωδών αυτών αρχιτεκτονικών μελών.

Κυρίως όμως ολοκληρώθηκε, και εγκρίθηκε, κατ' αρχάς από την ΕΣΜΑ και στη συνέχεια από το Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο του ΥΠΠΟ, η Μελέτη Αποκατάστασης των οροφών του Κεντρικού κτιρίου των Προπυλαίων του Τ. Τανούλα και της Μ. Ιωαννίδου. Στη μελέτη προτείνεται η επέκταση της αναστίλωσης των οροφών πέραν του ορίου της επέμβασης Μπαλάνου, με βάση τα επιπρόσθετα μέλη, φατνωματικές πλάκες και δοκούς, που προέκυψαν κατά τη συνδυαστική εργασία των κατακείμενων αρχαίων θραυσμάτων, που πραγματοποιήθηκε στα Προπύλαια τα τελευταία επτά χρόνια. Συγκεκριμένα στη μελέτη προβλέπεται η ανατοποθέτηση στην οροφή της Ανατολικής στοάς 7 δοκών (4 δηλαδή επιπλέον εκείνων που είχε αναστηλώσει ο Μπαλάνος στις αρχές του 20ού αι.) και των φατνωματικών πλακών των τριών πρώτων (από Β.) μεταδοκίων διαστημάτων (5 δηλαδή επιπλέον πλακών εκείνων της επέμβασης Μπαλάνου). Στη Δυτική αίθουσα προβλέπεται η αναστίλωση των φατνωμάτων στα δύο μεταδοκία διαστήματα της ΒΑ γωνίας της οροφής, που είχαν και παλαιότερα αναστηλωθεί, αλλά και στα δύο παρακείμενα προς Ν. διαστήματα, πάνω από την κεντρική διάβαση του μνημείου. Από τη Μ. Ιωαννίδου κατατέθηκε επίσης συμπληρωματική μελέτη για τη στερέωση κατά χώραν, με ενέματα, του αδιατάρακτου από την αρχαιότητα ανατολικού λίθου του υπερθύρου της κεντρικής εισόδου των Προπυλαίων, το οποίο παρουσιάζει σοβαρή ρηγμάτωση. Τέλος, στο πλαίσιο του ίδιου έργου, ο Τ. Τανούλας μετέβη στο Λονδίνο και αποτύπωσε τα αρχιτεκτονικά μέλη των Προπυλαίων που φυλάσσονται στο Βρετανικό Μουσείο. Διαπιστώθηκε ότι το τμήμα σπονδύλου που βρίσκεται εκεί αποτελεί το άνω μέρος 9ου σπονδύλου ιωνικού κίονα και πιθανότατα συνανήκει με κατακείμενο στα Προπύλαια θραύσμα.

Αποψη του ναού της Αθηνάς Νίκης από Α. Φωτ. Α. Αναγνώστου, 2000

Εργασίες συντήρησης στον λίθο IV της Δ. ζωφόρου του Παρθενώνος. Φωτ. Α. Πάνου, 2000

νότατα συνανήκει με κατακείμενο στα Προπύλαια θραύσμα.

Το 2000 συνεχίστηκε και το έργο της αναστίλωσης του ναού της Αθηνάς Νίκης. Είχε προηγηθεί, το 1998, η μεταφορά στο Μουσείο Ακροπόλεως της ζωφόρου του μνημείου, ενώ το 1999 είχε εγκριθεί από το Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο του ΥΠΠΟ η σχετική Μελέτη

Αποκατάστασης του Δ. Ζιρώ. Η μελέτη προβλέπει την πλήρη αποσυναρμολόγηση του αναστηλωμένου δύο φορές στο παρελθόν ναού, την εξυγίανση των αρχιτεκτονικών του μελών και την ανασυναρμολόγησή τους με διόρθωση των παρατοποθετήσεων των προγενεστέρων επεμβάσεων. Το 2000 ολοκληρώθηκε η εγκατάσταση του εργοταξίου του έργου και άρχισε η αποξήλωση των μελών του μνημείου με την καταβίβαση των φατνωμάτων και των δοκίδων των οροφών των προστάσεων. Ταυτόχρονα άρχισε στο έδαφος και η δομική αποκατάσταση των αποσυναρμολογημένων μελών.

Οι Εργασίες Συντήρησης συνεχίστηκαν, το 2000, στην επιφάνεια όλων των μνημείων της Ακρόπολης. Παράλληλα συντηρήθηκαν, κατά περίπτωση, στο έδαφος τα αποξηλωμένα αρχιτεκτονικά μέλη πριν την ανατοποθέτησή τους στα μνημεία. Στον Παρθενώνα εκτελέστηκαν συστηματικές εργασίες στους 2ο, 3ο, 4ο και 6ο κίονα (από Β.) της Ανατολικής πλευράς, σωστικές επεμβάσεις στους υπό αναστίλωση σπονδύλους του Πρόναου καθώς και σε λίθους των πλευρικών τοίχων του οπκού. Στα Προπύλαια εργασίες συστηματικής συντήρησης εκτελέστηκαν σε δύο ιωνικούς κίονες της Δυτικής αίθουσας του Κεντρικού κτιρίου, στα αποσυναρμολογημένα μέλη του Νότιου τοίχου της Ανατολικής στοάς, στα θραύσματα του ιωνικού κιονοκράνου της επέμβασης Μπαλάνου. Ολοκληρώθηκε επίσης η συντήρηση των φατνωματικών πλακών της οροφής της Δυτικής αίθουσας, ενώ πραγματοποιήθηκαν προκαταρκτικές, σωστικές επεμβάσεις στον ανατολικό λίθο του κεντρικού υπερθύρου του μνημείου. Στο Ερέχθειο συντηρήθηκαν σπόνδυλοι των κίωνων της Ανατολικής πλευράς. Στο δεύτερο εξάμνο του 2000 άρχισε και η συντήρηση των αποξηλωμένων αρχιτεκτονικών μελών του ναού της Αθηνάς Νίκης. Μετά την έγκριση της σχετικής απόφασης από το Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο, τον Οκτώβριο του 1999, άρχισαν επεμβάσεις συντήρησης στους λίθους της Δυτικής ζωφόρου του Παρθενώνος στο Μουσείο Ακροπόλεως. Αυτές περιλαμβάνουν, κατά περίπτωση, προστερέσεις της επιφάνειας των γλυπτών, καθαρισμούς των επιφανειών θραύσης, σφραγίσεις

ρωγμών, συγκολλήσεις αποφλοιώσεων και θραυσμάτων (τα μεγαλύτερα με στοιχεία τιτανίου), επιλεκτικές αφαιρέσεις των κονιαμάτων και των καρφίδων, που είχαν παλαιότερα χρησιμοποιηθεί για τη στερέωση των λίθων. Εργασίες εκτελέστηκαν το 2000 στους λίθους III, IV, VIII, XII, XIII και XIV της ζωφόρου. Παράλληλα συνεχίστηκαν οι δοκιμές για την αφαίρεση των επικαθίσεων της αιθάλης και της μαύρης κρούστας από την επιφάνεια του μαρμάρου των γλυπτών και κατατέθηκε σχετική Συγκριτική Μελέτη των Μεθόδων Καθαρισμού από την Ε. Παπακωνσταντίνου και την Κ. Φραντζικινάκη.

Τέλος, εργασίες συντήρησης πραγματοποιήθηκαν και στο εργαστήριο συντηρήσεως γλυπτών του Μουσείου Ακροπόλεως, υπό την εποπτεία της αρχαιολόγου της Εφορείας Χρ. Βλασσοπούλου. Περιέλαβαν συγκολλήσεις και καθαρισμούς, την τοποθέτηση ορισμένων γλυπτών των αποθηκών σε βάσεις καθώς και την επανέκθεση ορισμένων αγαλμάτων στο Μουσείο. Από τις τελευταίες αυτές εργασίες αξιοσημείωτες είναι η έκθεση της κολοσσικής κεφαλής του λατρευτικού αγάλματος της Αρτέμιδος Βραυρωνίας και η τοποθέτηση του αρχαϊκού, αναθηματικού, ενεπίγραφου κίονα του Ευήνορα και του Αγγελίτου δίπλα στο άγαλμα Αθηνάς Μουσείου Ακροπόλεως 140, με το οποίο συνανήκει.

Συνεχίστηκαν και αυτόν τον χρόνο οι καταγραφές και τακτοποιήσεις σε λιθοσωρούς, κατά ομάδες, των Διασπάρτων Μελών του Βράχου Ακροπόλεως. Το 2000 πραγματοποιήθηκαν ιδιαίτερα γενικές εργασίες τακτοποιήσεως και διευθετήσεως του πλατώματος του Βράχου στην περιοχή δυτικά του Αρχαίου Ναού, ενώ τα θραύσματα των καταετιών γείσων αυτού του μνημείου συγκεντρώθηκαν στην αυλή ανατολικά του Μουσείου.

Το 2000, υπό την εποπτεία του αρχαιολόγου της Εφορείας Ακροπόλεως Α. Μάντη, στο Εργαστήριο Εκμαγείων που λειτουργεί στο Κέντρο Μελετών Ακροπόλεως προωθήθηκε σημαντικά το έργο κατασκευής των αντιγράφων της Δυτικής ζωφόρου που θα τοποθετηθούν στο μνημείο. Κατασκευάστηκαν γύψινα αντίγραφα όλων των αποξηλωμένων λίθων της

ζωφόρου, με βάση γύψινες μήτρες των αρχών του 20ού αι., τα οποία στη συνέχεια μεταφέρθηκαν στο Μουσείο Ακροπόλεως για την αντιπαραβολή τους με τα πρωτότυπα γλυπτά. Κατασκευάστηκαν επίσης γύψινες μήτρες έντεκα θραυσμάτων γλυπτών του Παρθενώνα, καθώς και

Το γύψινο εκμαγείο του λίθου III της Δ. ζωφόρου του Παρθενώνος. Φωτ. Η. Μαγκαράς, 2000

Τοποθετώντας τους ναούς στον Ιερό Βράχο: Από τα εκπαιδευτικά προγράμματα της Ακρόπολης

γύψινο εκμαγείο συμπληρώματος σπονδύλου του 3ου (από Β.) κίονα του Προνάου. Οι δραστηριότητες του Εργαστηρίου περιέλαβαν ακόμη, τη χρονιά που πέρασε, κατασκευές εκμαγείων αρχιτεκτονικών μελών και γλυπτών και άλλων μνημείων, της ευρύτερης περιοχής Ακροπόλεως, όπως της Βιβλιοθήκης Αδριανού και του Ασκληπείου.

Στο Γραφείο Τεκμηρίωσης συνεχίστηκαν, το 2000, καταγραφές και τακτοποιήσεις του τεκμηριωτικού υλικού των έργων, ενώ παράλληλα προωθήθηκε η ηλεκτρονική διαχείρισή του. Συγκεκριμένα καταγράφηκε και τακτοποιήθηκε η φωτογραφική τεκμηρίωση των έργων του 1999,

ελέγχθηκαν και συμπληρώθηκαν, με εισαγωγή εικονογραφικού υλικού, 3500 εγγραφές του Αρχείου Αρχιτεκτονικών Μελών της Βάσης Δεδομένων, προετοιμάστηκαν για εισαγωγή 2800 φωτογραφίες. Αναμορφώθηκε η Βάση Δεδομένων των μελετών και εκθέσεων (500 εγγραφές), και παράλληλα προωθήθηκαν οι διαδικασίες ανάθεσης της κινηματογραφικής τεκμηρίωσης των έργων και παραγωγής δύο κινηματογραφικών ταινιών, με βάση το κινηματογραφικό υλικό που φυλάσσεται στο αρχείο. Τέλος, τον Μάιο του 2000, παρουσιάστηκε η εφαρμογή της Ηλεκτρονικής Ευρετηρίασης της Τεκμηρίωσης των Έργων Ακροπόλεως σε συνέδριο σχετικά με τη χρήση της Πληροφορικής σε Αρχαιολογικές Εφαρμογές στο Ρέθυμνο.

Στο πλαίσιο της ενημέρωσης του ευρύτερου κοινού σχετικά με τα έργα Ακροπόλεως η δραστηριότητα του Γραφείου Ενημέρωσης και Εκπαίδευσης περιέλαβε την πραγματοποίηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων σε σχολεία, την έκδοση ενημερωτικών φυλλαδίων, τη διενέργεια σεμιναρίων σε εκπαιδευτικούς, τον δανεισμό σε σχολεία των μουσειοσκευών και των εκπαιδευτικών φακέλλων και γενικότερα την παροχή εκπαιδευτικού υλικού, όχι μόνο σε σχολεία αλλά και σε άλλους πολιτιστικούς φορείς, Μουσεία, Εφορείες Αρχαιοτήτων, Βιβλιοθήκες, σχολικές και δημόσιες. Συγκεκριμένα το 2000 έγιναν εκπαιδευτικά προγράμματα σε 63 σχολικές τάξεις (1872 μαθητές), σεμινάρια σε 1060 εκπαιδευτικούς, οι μουσειοσκευές και οι εκπαιδευτικοί φακέλλοι δανείστηκαν σε 161 σχολεία (τα είδαν 10.703 μαθητές), ενώ στάλθηκε εκπαιδευτικό υλικό σε 800 πολιτιστικούς φορείς. Τέλος, τον Νοέμβριο του 2000 εκδόθηκε, από το Ίδρυμα Μελίνα Μερκούρη, το βιβλίο «Περίπατοι στον Παρθενώνα» με κείμενα της Κ. Χατζηασλάνη και φωτογραφίες του Σ. Μαυροματάκη. Πρόκειται για μία έκδοση που απευθύνεται σε μικρούς και μεγάλους, εισάγοντάς τους, με εύληπτο και καλαίσθητο τρόπο, στον κόσμο του Παρθενώνα.

Φανή Μαλλούχου-Tufano

Το έργο του Ερεχθείου ξεκίνησε συλλογικά.

- 1976-1977. Φυλάκειο Διαμάντη στις βορειοδυτικές υπώρειες της Ακρόπολης. Η πρώτη στέγη που φιλοξένησε τους νεαρούς μηχανικούς του νεοσύστατου Τεχνικού Γραφείου Ακροπόλεως. Ατμόσφαιρα Μεταπολίτευσης. Απόηχοι του Πολυτεχνείου. Συλλογικές διαδικασίες. Συλλογικές αποτυπώσεις των μνημείων. Συλλογικές στατικές τους διερευνήσεις. Στα εργαστήρια του Πολυτεχνείου πάλι συλλογικά τρεις χημικοί μηχανικοί ερευνούν τους μηχανισμούς της φυσικοχημικής προσβολής των μνημείων και τους τρόπους αντιμετώπισής της. Στη βιβλιοθήκη του Γερμανικού Αρχαιολογικού Ινστιτούτου μια νεοπροσληφθείσα αρχαιολόγος συγκεντρώνει όλες τις βιβλιογραφικές αναφορές για τις παλαιότερες επεμβάσεις στα μνημεία. Πάλι στο πλαίσιο της συλλογικής προσπάθειας.

Επικέντρωση των ερευνών στο Ερέχθειο. Σύνταξη της Μελέτης Αποκαταστάσεως του Ερεχθείου. Όλοι γράφουν. Τα αρχιτεκτονικά ο Ηλίας Μουτύπουλος, η Αυγή Τζάκου, ο Αλέκος Παπανικολάου, η Τασούλα Λαζαρίδου. Τα στατικά η Μαίρη Ιωαννίδου, ο Κώστας Ζάμπας, ο Διονύσης Μονοκρούσος. Τα φυσικοχημικά η Εύη Παπακωνσταντίνου, ο Νίκος Μπελογιάννης, ο Δημήτρης Χαράλαμπος. Τα ιστορικά των αναστηλώσεων και του μνημείου η Φανή Μαλλούχου. Τα διάφορα κείμενα συγκεντρώνει ο Ηλίας, ο πιο ώριμος τότε στο γράψιμο. Τα ομαδοποιεί, τα συνθέτει σε ένα ενιαίο. Η συμβολή του στη μελέτη η μεγαλύτερη όλων. Κρίμα που παραιτήθηκε και αποχώρησε τόσο νωρίς από την ομάδα. Κάθε βδομάδα συγκεντρώνω στο γραφείο, έλεγχος και καθοδήγηση από τους εποπτεύοντες καθηγητές, τον Χαράλαμπο Μπούρα, τον Σωκράτη Αγγελίδη. Στο Πολυτεχνείο από τον Θεόδωρο Σκουλικίδη.

- Δεκέμβριος 1977. Δημοσίευση της Μελέτης. Μελέτη απειρίας αλλά και μεγάλου ενθουσιασμού, με πρωτόγνωρο, για την εποχή της, χαρακτήρα. Διεθνής Συνάντηση για την Αποκατάσταση του Ερεχθείου. Ο πρώτος δημόσιος έπαινος.

- 1978. Επιστροφή του Μανώλη Κορρέ από τη Γερμανία. Ανάμειξή του στα του Ερεχθείου. Εμπεριστατωμένη έκθεση για τα προβλήματα της Βόρειας Πρόστασης

του μνημείου. Προτάσεις του για την εργοταξιακή οργάνωση του έργου.

Η υπουργική απόφαση του ορισμού των υπευθύνων του έργου: Αλέξανδρος Παπανικολάου, Κωσταντίνος Ζάμπας, Μαρία Μπρούσκαρη.

- 1979. Έναρξη του έργου. Η μεταφορά

Ο Α. Παπανικολάου και ο Κ. Ζάμπας επιβλέπουν την απουναρμολόγηση του Ν. επιστυλίου του Δ. τοίχου του Ερεχθείου το 1979

των Καρυατίδων στο Μουσείο, η πρώτη επέμβαση. Κατασκευή των αντιγράφων για το μνημείο από τον Στέλιο Τριάντη και τους συνεργάτες του. Ανάμεσά τους ο Λευτέρης Βαλάκας. Εξάιρετος ως γλύπτης και ως άνθρωπος. Ο πρώτος που έφυγε νωρίς.

- Εξέλιξη του έργου. Αποξηλώσεις. Συντηρήσεις των μελών στο έδαφος. Από κοινού η επίβλεψη από τον Αλέκο και τον Κώστα. Απόλυτη συνεργασία και σύμπνοια. Παράλληλα με την επίβλεψη, συνέχιση της έρευνας. 1980, Αλεξάνδρου Παπανικολάου, «Νεώτερες Παρατηρήσεις για το Ερέχθειο»: νεώτερα, άγνωστα, στοιχεία για την αρχαιολογία του μνημείου, η βάση της διατριβής του. 1982, Κωνσταντίνου Ζάμπια, «Η αναδιάρθρωση των λίθων του Νότιου τοίχου του Ερεχθείου»: πρώτη –και πρωτοποριακή– μελέτη για τις παραποθετίσεις του Μπαλάνου, πρόδρομος των όσων θα επακολουθήσουν. Από το 1984 σταδιακή απορρόφηση του Κώστα στο εργοτάξιο του Παρθενώνα. Ο Αλέκος μένει μόνος του στο μνημείο.

- Μάρκος Σκαρής, Γεώργιος Βίδος, Γεώργιος Βουδούρης, Σταύρος Βουδούρης, Αλέξανδρος Νικολούζος, Τζώρτζης Αλιμπέρτης, Μανώλης Γαϊτής, Γεώργιος

Σινάνης, Παύλος Τσολακίδης, Ιωάννης Μαρκουπολιώτης, η παλιότερη γενιά των μαρμαράδων στο Ερέχθειο. Οι περισσότεροι τίνισι, μετέφεραν την πείρα τους στο έργο, δίδαξαν τους νεότερους. Πρώτος μεταξύ όλων ο Νικόλαος Σκαρής του Ευαγγέλου, ο επικεφαλής του συνεργείου. Πράος, σεμνός, στα μάτια να καθρεφτίζεται η καλοσύνη της ψυχής του. Με ήθος. Δεν ύψωσε ποτέ τον τόνο της φωνής του. Επιβαλλόταν με την παρουσία του. Κυρίως με το μέγεθος της τέχνης του που όλοι αναγνώριζαν. Παύλος Ψάλτης, ο σχεδιαστής του έργου, το «δεξί χέρι» του Αλέκου.

- 1987. Ολοκλήρωση του έργου του Ερεχθείου. Απονομή στον Αλέξανδρο Παπανικολάου του Αργυρού Μεταλλείου της Ευropa Nostra και του Ευρωπαϊκού Βραβείου Προστασίας Ιστορικών Μνημείων του Ιδρύματος F.V.S. Το έργο του Ερεχθείου ταυτίζεται με τον Αλέκο.

Η αναδιάρθρωση των λίθων του Βόρειου τοίχου, η αποκατάσταση της ΒΑ γωνίας του μνημείου υπήρξαν έργα αποκλειστικά δικά του. Το «Ημερολόγιον Διαδρομής Έργων Συντηρήσεως Μνημείων Ακροπόλεως», τριακόσιες σελίδες, γραμμένες με το χέρι του. Με σχέδια. Μνημείο καλλιγραφίας, με αισθητικές αξιώσεις. Αψευδής μάρτυρας της πθικής της εργασίας που τον χαρακτήριζε.

Δεν πρόλαβε να δημοσιεύσει την απόδοση του έργου του Ερεχθείου. Ο Παύλος προσπάθει να την ολοκληρώσει. Θα δημοσιευθεί. Όλοι το θέλουμε. Ο Αλέκος έφυγε. Το έργο του μένει.

Φανή Μαλλούχου-Tufano

Ο Ν. Σκαρής (δεξιά), ο Γ. Σινάνης και ο Μ. Σκαρής συμπληρώνοντας με νέο μάρμαρο τους λίθους του Ν. τοίχου του Ερεχθείου το 1982

Η Ακρόπολη και πάλι ένα μεγάλο εργοτάξιο! Αναμνήσεις και προσδοκίες

Κάθε φορά που ανεβαίνω στην Ακρόπολη θυμάμαι τη συγκίνησή μου την πρώτη μέρα που ανέλαβα τη διεύθυνση της Εφορείας. Τα έργα συντηρήσεως είχαν αρχίσει τρία χρόνια νωρίτερα, αλλά δεν είχε έως τότε τύχει να ανέβω τόσο πρωί, όταν ακόμη η κίνηση των επισκεπτών δεν σκέπαζε τους ήχους που άκουγα. Ήταν οι ήχοι από τους ματρακάδες με τους οποίους οι μαρμαράδες κτυπούσαν τα καλέμια για να αφαιρέσουν τα σίδερα από τα μάρμαρα που είχαν κατέβει από το Ερέχθειο. Μια ξύλινη παράγκα στα ανατολικά του μνημείου χρησίμευε ως εργοτάξιο και εκεί δούλευαν όσοι χρησιμοποιούσαν τους πονταδόρους για την ακριβή προσαρμογή των συμπληρωμάτων. Όμως οι περισσότεροι μαρμαροτεχνίτες, όσο επέτρεπε ο καιρός, προτιμούσαν να εργάζονται στο ύπαιθρο. Πάντα παρόντες να τους παρακολουθούν και να τους καθοδηγούν, σαν πρωτομάστορες, ο αρχιτέκτων Αλέκος Παπανικολάου και ο μηχανικός Κώστας Ζάμπας. Πήγαινα συχνά στην παράγκα όπου έκαναν διάλειμμα και έπαιρναν το κολατό τους. Ανοίγαμε κουβέντες για την τέχνη τους, ήταν όλοι πεπειραμένοι Τηνιακοί μαρμαροτεχνίτες, αλλά συχνά και για τα διεθνή γεγονότα, στα οποία έμοιαζαν αρκετά ενημερωμένοι.

Ευτυχισμένοι εκείνοι που είδαν το έργο τους τελειωμένο και πολυβραβευμένο! Όσοι δεν συνταξιοδοτήθηκαν, πέρασαν στα εργοτάξια του Παρθενώνα και των Προπυλαίων, που εγκαταστάθηκαν σε

προκατασκευασμένα, άνετα εργαστήρια. Οι μηχανικοί απέκτησαν γραφεία, σχεδιαστήρια και Η/Υ και για όλους υπάρχει ένα εστιατόριο. Τελευταία απέκτησε και ο ναός της Αθηνάς Νίκης ένα μοντέρνο εργαστήριο.

Είναι μεγάλη χαρά να βλέπεις σήμερα ένα πλήθος από νέους τεχνίτες να δουλεύουν με υπερσύγχρονα τεχνικά μέσα και με την επίβλεψη πολλών άξιων μηχανικών και αρχαιολόγων. Όμως η εικόνα της παράγκας, οι ήχοι από τις σφυριές, η όλη ατμόσφαιρα γύρω από το Ερέχθειο μας μετέφερναν πιο κοντά στην εποχή που κτίζονταν τα μνημεία στην Ακρόπολη, πιο κοντά στα χρόνια του Φειδία.

Είναι περίπου 25 χρόνια που οι επισκέπτες μας αντικρύζουν τα μνημεία της Ακρόπολης με σκαλωσιές και εν μέρει αποξηλωμένα. Αν και οι ρυθμοί έχουν τελευταία φανερά επιταχυνθεί, θα περάσουν ακόμη μερικά χρόνια μέχρι να τελειώσει το μεγάλο έργο της συντήρησης. Τα μάρμαρά μας ήταν βαριά άρρωστα και χρειάζονταν θεραπεία. Τα φροντίζουμε με όλες μας τις δυνάμεις και όλα μας τα μέσα και πιστεύουμε ότι ενεργούμε σωστά. Είμαστε βέβαιοι ότι, όταν οι επισκέπτες μας γνωρίσουν τους λόγους για την αναστάτωση που δείχνει σήμερα ο χώρος, θα δείξουν κατανόηση.

Έβη Τουλούπα
Επίτιμος Έφορος Ακροπόλεως
Μέλος της ΕΣΜΑ

Συντηρώντας τους αποσυναρμολογημένους λίθους του Ν. τοίχου του Ερεχθείου το 1980

Ενημερωτική περιοδική έκδοση της
Υπηρεσίας Συντήρησης Μνημείων
Ακρόπολης (ΥΣΜΑ) του Υπουργείου
Πολιτισμού

Εκδότης:
Ομότ. Καθ. Χ. Μπούρας

Υπεύθυνη έκδοσης:
Δρ Φ. Μαλλούχου-Τufano

Καλλιτεχνική επιμέλεια:
Ο. Εμμανουηλίδου

Φωτογραφική επιμέλεια:
Σ. Μαυροματίτης

Τα αναστηλωτικά έργα στα μνημεία
Ακροπόλεως συγχρηματοδοτούνται
από την Ευρωπαϊκή Ένωση

Υπηρεσία Συντήρησης Μνημείων
Ακρόπολης
Πολυγώνου 10
10055 Αθήνα
Τηλ./Fax: 3243 427, 3251 620
e-mail:
fani.mallouhou.tufano@ysma.culture.gr